

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

УДК 378.147

С. А. Александрова

ДИФЕРЕНЦІЙОВАНИЙ ПІДХІД ПРИ ФОРМУВАННІ ПРОФЕСІЙНО-КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ ТУРИСТСЬКИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

Доцільно організоване за змістом і формою навчання значно підвищує якість навчально-виховного процесу. Успішність формування професійно-комунікативної компетентності зумовлена використанням адекватних методів та технологій навчання, що вимагає диференціації підготовки студентів.

Основні положення гуманістичної педагогіки особистісно-орієнтованого підходу (Т. Андрущенко, І. Бех, Є. Бондаревська, О. Бугайов, І. Бутузов, О. Гребенюк, Т. Гребенюк, В. Зарицка, К. Роджерс, П. Сікорський, С. Сисоєва, Ю. Соловійов, А. Сущенко, І. Унт, І. Якиманська та інші) проголошують пріоритет врахування в навчанні й вихованні людини її здібностей, нахилів, інтересів та ін. Розв'язання цієї задачі в сучасній науці пов'язується з наданням кожному суб'єктові можливості створення особистої освітньої траєкторії учіння, але повна індивідуалізація процесу навчання фахівців, основою професійної діяльності яких є комунікативна компетентність, ділове співробітництво, недоцільна. Цей напрям має обмежене використання, якщо виходити із визначених загальних вимог, зазначених у державних галузевих стандартах вищої освіти України, цілей, завдань, моделей підготовки фахівця тощо.

Врахування індивідуальних особливостей і загальних вимог до спеціаліста може успішно здійснюватися у різних формах диференціації як окремого способу індивідуалізації (І. Лернер), що дає можливість об'єднувати студентів за певними ознаками в групи, під час роботи з якими уточнюються зміст освіти (рівень складності, обсяг); методи, які забезпечують репродуктивну, конструктивну або творчу діяльність; форми навчання (колективні, індивідуальні, групові); стиль взаємовідносин та ін., тобто студенти мають можливість певного вибору, що забезпечує позитивну мотивацію і максимально можливий розвиток особистості.

Мотивація до професійної діяльності, інтерес до питань професійних комунікацій, якість комунікативних знань, рівні відповідних умінь, особистісних якостей студентів, їх практичний досвід професійного спілкування дуже відрізняються між собою.

Наприклад, деякі студенти взагалі не знають правил спілкування або рівень цих знань є низьким, і вони не можуть чи не бажають вести

процес взаємодії ефективно; інші в цілому характеризуються як ті, що знають правила й норми спілкування, але не використовують ці знання на практиці; також є студенти, які володіють комунікативними знаннями, вміннями, певними особистісними якостями і практично застосовують їх на рівні достатньому для забезпечення ефективних професійних комунікацій, що підтверджують результати опитувань, бесід зі студентами, анкетування, тестування, спостереження й експертних оцінок.

Лише деякі студенти мають досвід професійного спілкування, який вони здобули у результаті тимчасової сезонної роботи в туристських фірмах, готелях. Як правило це ті студенти, батьки яких зайняті на підприємствах туристської індустрії. Переважна більшість студентів досвіду професійного спілкування взагалі не мають.

Поряд із цим, можна відзначити й різне ставлення студентів до майбутньої професійної діяльності (позитивне, нейтральне, негативне).

У більшості студентів спостерігається нейтральний рівень мотивації, що пояснюється неусвідомленим, випадковим вибором майбутньої професії. Багатьох студентів привабила зовнішня сторона професії та навчання у вищому навчальному закладі, переважають вузькі соціальні мотиви. Серед основних мотивів найчастіше зустрічаються такі, як бажання зробити кар'єру, престиж спеціальності, очікування матеріальної вигоди від майбутньої професійної діяльності, воля батьків, гуманітарна спрямованість навчання та бажання отримати диплом. Спостерігається практична відсутність мотивів саморозвитку, самовдосконалення, що є наслідком сучасної соціально-економічної, політичної ситуації в країні.

Різними є, зокрема, інтерес студентів до питань професійних комунікацій, якість комунікативних знань, рівні комунікативних умінь та сформованість особистісних якостей студентів.

На думку Ю. Бабанського, «для кожного окремого випадку необхідно вибирати таке сполучення методів, щоб розв'язати все коло навчально-виховних завдань. Адже кожен окремий метод успішно вирішує лише деякі навчально-виховні завдання, а інші – з меншою ефективністю» [1].

Т. Дейніченко розглядає диференціацію навчання як організацію навчальної роботи, варіативної за змістом, обсягом, складністю, методами і засобами, як спосіб впровадження принципу індивідуального підходу [2].

Диференціація навчання всередині групи пов'язана з проблемою створення характерологічних груп студентів з метою підвищення якості формування професійно-комунікативної компетентності. За результатами опитувань, бесід зі студентами, анкетування, тестування, спостереження й експертних оцінок встановлено такий розподіл студентів за рівнем їхньої мотивації до професійної діяльності, знань, умінь, особистісних якостей:

- студенти з позитивним, нейтральним або негативним ставленням до майбутньої професійної діяльності;
- студенти зі стійким, ситуативним або низьким інтересом до питань професійного спілкування;
- студенти, які володіють комунікативними знаннями (психотехнічними, експресивними, міжособистісними) на високому, достатньому або низькому рівні;
- студенти з високим, достатнім або низьким рівнем комунікативних умінь (мовленнєвих, інформаційно-інструментальних, організаційно-технологічних, невербальних, інформаційно-пошукових);
- студенти з високим, середнім або низьким рівнем сформованості певних особистісних якостей (емпатії, толерантності, комунікабельності, емоційної та стресостійкості, моральних якостей).

З метою забезпечення ефективності процесу формування професійно-комунікативної компетентності кожна група вимагає організації адекватної роботи з нею. Так, наприклад, для студентів з низьким рівнем інтересу до питань професійних комунікацій важливими є впровадження заходів з формування позитивної мотивації, системи знань з ведення міжособистісних комунікацій, актуалізація проблеми професійно-комунікативної компетентності в професійній діяльності. Деякі студенти потребують розкриття сутності і ролі професійно-комунікативної компетентності в моделі працівників туристської індустрії. Інші вимагають формування творчого підходу, спонукання до самоосвіти й самовиховання.

Так, диференціація підготовки студентів туристської сфери передбачає врахування типу поведінки особистості: пасивної, агресивної й асертивної [3, с. 62]. Кожній моделі поведінки притаманні певні особливості, які безпосередньо впливають на рівень комунікативної компетентності індивіда:

- пасивна людина невпевнена в собі, не вміє чітко формулювати власні думки, протистояти маніпулюванню, застосовує маніпулювання у взаємодії з іншими, виявляє приховану агресію;
- агресивна людина добивається власної мети, не враховуючи інтереси інших, часто настроює оточуючих проти себе, формує у людей ухиляння від контактів з нею;
- асертивна людина чітко й ясно формулює власну думку, характеризується позитивним відношенням до оточуючих людей, адекватною самооцінкою, здатністю йти на компроміс, вміє організовувати ефективну міжособистісну взаємодію.

Тип поведінки, притаманний людині, визначає рівень впевненості або невпевненості студентів у собі, у власних можливостях, що важливо при формуванні професійно-комунікативної компетентності. Адже компетентною, а тим більше комунікативно-компетентною, не може бути людина, яка невпевнена в собі, «невпевнений у собі фахівець

справляє враження некомпетентного співробітника або людини, що каже неправду» [3, с. 62].

При організації навчання в рамках диференційованого підходу важливо досліджувати причини виникнення невпевненості студентів у собі.

З рівнем впевненості або невпевненості студентів у собі пов'язана і їхня активність на заняттях.

Таким чином, диференціація у ході теоретичної підготовки студентів вимагає чітко визначених критеріїв, вивчення індивідуальних особливостей студентів, виявлення рівнів їхньої готовності до оволодіння професійно-комунікативною компетентністю.

Подальших досліджень вимагає проблема розробки методів роботи з групами студентів у рамках диференційованого підходу.

Список використаної літератури

1. Бабанский Ю.К. Проблемы повышения эффективности педагогических исследований: дидактический аспект [Текст] / Ю.К. Бабанский. – М.: Педагогика, 1982. – 192 с. **2. Дейниченко Т.І.** Диференціація навчання в процесі групової форми його організації (на прикладі предметів природничо-математичного циклу) [Текст]: автореф. дис.... канд. пед. наук / Т.І. Дейниченко. – Харків, 2005. – 203 с. **3. Ражина Н.Ю.** Формирование коммуникативной компетентности у студентов, обучающихся по специальности «социально-культурный сервис и туризм», на основе ассертивной модели поведения [Электронный ресурс]: дис.... канд. пед. наук / Н.Ю. Ражина. – Омск: РГБ, 2006. – 111 с.

Александрова С. А. Диференційований підхід при формуванні професійно-комунікативної компетентності студентів туристських спеціальностей

У статті обґрунтовано важливість застосування диференційованого підходу при формуванні професійно-комунікативної компетентності студентів туристських спеціальностей, визначено сутність диференційованого підходу, запропонований розподіл студентів за певними ознаками в групі.

Ключові слова: диференційований підхід, професійно-комунікативна компетентність, мотивація до професійної діяльності, рівень знань, умінь, особистісні якості студентів.

Александрова С. А. Дифференцированный подход при формировании профессионально-коммуникативной компетентности студентов туристских специальностей

В статье обоснована актуальность применения дифференцированного подхода при формировании профессионально-коммуникативной компетентности студентов туристских

спеціальностей, определена сутність диференційованого підходу, пропонується розподілення студентів по визначених ознаках в групи.

Ключевые слова: диференційований підхід, професійно-комунікативна компетентність, мотивація к професійній діяльності, рівень знань, умінь, особистісні якості студентів.

Aleksandrova S. A. Differentiated Approach at Forming of Professional-communicative Competence of Students of Tourist Specialities

Taking into account individual characteristics and the general requirements of a specialist can be successfully implemented in various forms of differentiation as a separate image of individualization (I.Lerner), which gives students an opportunity to unite for certain characteristics in the group during which specifies the content of education (level of complexity, volume) and the methods that ensure reproductive, constructive or creative activities; forms of learning (collective, individual, group) style of relationships, etc., that is, students are able to select certain that provides positive motivation and personal development as possible.

In the article the importance of a differentiated approach to the formation of professional communicative competence of students of tourism professions, defines the essence of differentiated hike, proposed distribution of students according to certain criteria into groups. In order to ensure the efficiency of the formation of professional communicative competence of each group requires the provision of adequate work with it.

Key words: humanistic pedagogy, individual approach, personal educational trajectory student learning, individual learning paths, differentiated approach, professional communicative competence, motivation for professional work, knowledge, skills and personal qualities of students, behaviors of the individual.

Стаття надійшла до редакції 13.05.2013 р.

Стаття прийнята до друку 31.05.2013 р.

Рецензент – доктор педагогічних наук, професор Гавриш Н. В.